

คำไทยที่มี ร-ล-ว ควบ

บรรจบ พันธเมธา

พิมพ์แจกเป็นที่ระลึก
ในงานฌาปนกิจศพนางเจิม พันธเมธา

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

๓ มกราคม ๒๕๐๕



นางเจิม พันธุมธา

ชาตะ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๒๘

มตะ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๐๔

นางเจิม พันธุมธา เป็นบุตรนายเกเตียง และ นางต่วน เตียงพิทชา บ้านตำบลถนนบ้านหม้อ พระนคร แต่งงานกับนายผั่น พันธุมธา ผู้เป็นนักเรียนอาจารย์รุ่นแรกของสำนักอาจารย์ดําคม และเป็นครูในกระทรวงศึกษาธิการอยู่นานปี มีบุตรและบุตรอยู่ในขณะนี้ คือ ๑. นายชนา พันธุมธา ทำงานอาชีพอิสระ และเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยทักษิณ ของภาคใต้ ๒. ดร. บรรจบ พันธุมธา รับราชการในหน้าที่ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ วิทยาลัยครูจันทระเกษม ตำบลลาดพร้าว (โรงเรียนฝึกหัดครูมัธยมเดิม) และ ๓. แพทย์หญิง บัญจงค์ พันธุมธา ประจำ ณ โรงพยาบาลบาราศันราตุร นนทบุรี

แม่

แม่จ๋า! แม่จากลูกไปแล้ว จากไปทุกๆ ที่พระคุณของแม่
ยังท่วมท้นล้นเหลือ และลูกยังมีได้สนองคุณนั้นได้สาสม เมื่อ
สิ้นแม่แล้ว ลูกจึงรำลึกได้ว่า พระคุณของแม่นั้นใหญ่หลวงนัก
ยากยิ่งจักหาได้จากใครอื่น

ด้วยเดชะกุศลผลบุญที่แม่ได้สร้างสมไว้ตลอดชีวิตอันยาวนาน
ลูกขอภาวนาอธิษฐานให้แม่อันเป็นที่เคารพบูชาของลูก จงไปสู่
สวรรค์าลัยในสัมปรายภพเทอญ

จากลูก ธนา พันธุมะธา

เล่าเรื่องแม่

แม่ข้าพเจ้าเป็นผู้หญิงชาวบ้านตามธรรมดา ที่ไม่มีชีวิตประวัติดูหรหาวพิสดารแต่อย่างใด แต่
ที่ข้าพเจ้าจะเล่าเรื่องแม่นี้ ตั้งใจจะเล่าเรื่องโรคร้ายอันบังเกิดแก่แม่ เพื่อให้เป็นเครื่องเตือนใจผู้
มีบิดามารดาอยู่ในวัยชรา ได้หมั่นสังเกตอาการเริ่มแรกของโรค จะได้แก้ไขเยียวยาแต่ตอน
ต้นมือ ซึ่งบางทีอาจจะรักษาให้หายได้ หรืออย่างน้อยก็ยังอาจจะต่ออายุออกไปได้อีกหลายปี

ที่จริง ถ้าเราดูๆ ได้เฉลียวใจไว้มานาน ว่าอาการกินอาหารไม่ลง จุกแน่นที่หน้าอก และ
ต่อมาถึงกับรู้สึกเจ็บเมื่อกินอาหารแข็งขนาดข้าวเหนียว เป็นอาการที่แสดงว่าทางเดินอาหารตันเพราะ
มีก้อนเนื้อร้ายงอกออกมาปิด เราคงจะจัดการรักษาเยียวยาอย่างจริงจังตั้งแต่แม่ยังอ่อนท่อน
แข็งแรง แต่ต่างคนต่างไปนึกเสียว่าเป็นอาการของโรคธรรมดา อันเป็นปกติวิสัยของคนชรา และการ
กินอาหารได้ครั้งละน้อยๆ นั้นก็เป็นสิ่งธรรมดาที่แม่เคยประพฤติปฏิบัติมาช้านานหลายปีแล้ว และ
แม่จะมีอาการเช่นว่านั้นก็ดอเมื่อรับประทานอาหาร พ้นจากนั้นแล้ว แม่ก็แข็งแรง ไปไหนมาไหน
ได้ดังที่กล่าวคนอายุ ๗๕-๘๐ ด้วยกัน จนข้าพเจ้าเองก็มักจะคอยอดถึงความแข็งแรงของแม่ด้วยความ
ทึ่งใจอยู่เสมอ และถึงจะทงไปต่างประเทศครั้งละนานๆ ก็ไม่ค่อยรู้สึกเป็นห่วงสุขภาพของแม่นัก
และคงจะเป็นด้วยความเชื่อว่าแม่แข็งแรงประการหนึ่ง กับภาระงานทุกด้านยุ่งจนวุ่นวายอยู่ตลอดเวลา
อีกประการหนึ่ง ทำให้ข้าพเจ้าจะเคยสงสัยเกิดเมื่อนึก ผอมลงๆ และแม่น้องจะเป็นหมอ แต่

เป็นหมอกที่เป็นลูกของแม่ เพราะฉะนั้นเมื่อแม่ไม่ยอมให้ดิฉัน เพราะกลัวเจ็บ หมอกก็ไม่มีทางจะ
ทำอะไรได้ จนในที่สุด เมื่อล่วงมาราว ๓ เดือน แม่เองเป็นคนแนะนำว่า ควรจะได้ขายเอกซเรย์
ให้รู้ว่าเป็นโรคอะไร และจะรักษาเยียวยาได้อย่างไร เราถึงได้ทราบด้วยความดีใจว่า อาการ
ของโรคที่เราคิดว่าจะเป็นโรคลมตามธรรมดาเนี่ย แท้จริงคือโรคเนื้องอกที่หลุดอาหารเหนือ
กะเพาะอาหาร

แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีความหมอกมึนๆ มืดๆ มาดื้อๆ ออกุ่หนึ่งทแ่มรักและเชื่อฟัง ฉะนั้นเมื่อ
คุณหมอกมึนๆ ขอให้มาอยู่โรงพยาบาล แม่ก็ยอมมา และเมื่อขอให้ผ่าตัดเจาะกะเพาะเพื่อให้อาหาร
ทางหน้าท้อง แม่ก็ยอมให้ทำแต่โดยดี และพวกเราถูกๆ ก็ได้เห็นแล้วว่า แม่ว่าบรรดาหมอและ
พยาบาลที่โรงพยาบาลกลางจะได้ช่วยเหลือแก้ไขกันอย่างเต็มฝีมือเพียงไรก็ตาม ร่างกายที่ไม่ได้
อาหารเต็มที่มาเป็นเวลาแรมเดือน ย่อมไม่อาจจะเริ่มกำลังต้านทานโรคได้ทันการ ฉะนั้นเมื่อได้
ขายแสงมาจนครบระยะ แม่ก็มีอาการแพ้แสง กำลังแรงลดถอยลงตามลำดับ และสุดท้ายก็เป็นลม
สิ้นแรงไปเอง

บัดนี้เรารู้ได้แต่คิดเสียใจและเสียใจว่า ถ้าเราเฉลียวใจเสียก่อนหน้านั้น... ถ้าเราทำการ
งานมาเอาใจได้ในสุขภาพของแม่ให้ยิ่งกว่านั้น... และถ้าแม่เป็นคนออกๆ แอดๆ ให้ต้องถึงหมอดัง
โรงพยาบาลบ่อยๆ กว่านี้แล้ว... หมอคงค้นพบโรคเสียเนิ่นแล้ว และเราคงไม่ต้องสิ้นใจเสียแม่ไป
รวดเร็วอย่างนี้ แต่ถึงแม้เราจะรู้ล่วงหน้าและเตรียมใจไว้พร้อมแล้วอย่างไรก็ตาม ก็ยังอดรันทดใจ
ไม่ได้ เมื่อนึกถึงว่า แทบตลอดชีวิตของแม่ แม่ต้องเผชิญกับความทุกข์ ที่ได้เห็นโรคภัยไข้เจ็บอัน
ฉุนฉางแรงรักษาหายยาก และเจ็บเป็นเวลาแรมปี บังเกิดแก่บุคคลผู้เป็นที่รักทั้งแม่ ลูก และ ดามี
แม่ต้องรักษาพยาบาลด้วยความเหนื่อยยากมาทุกคน จนกระทั่งถึงต้องพลัดพรากจากกันไปในที่สุด
เพียงจะมีเวลาแห่งความสุข ว่างเว้นจากการพยาบาลไข้มาเพียงไม่กี่ปี แม่ก็ต้องมารับเคราะห์กรรม
เป็นโรคอันไม่มีทางจะรักษาเยียวยาได้เสียเอง ถึงแม้เราจะนอนโหวดถึงศักดิ์สิทธิ์ใดๆ ก็หาไม่มีอิทธิ
ปาฏิหาริย์ใดช่วยชีวิตแม่ไว้ได้โดยไม่ว่า เราถูกๆ จึงได้แต่ตั้งจิตอธิษฐานขอให้กรรมดีทั้งหลายที่แม่
ได้บำเพ็ญมาจงส่งผลให้แม่ได้ไปสู่สุคติภพด้วย เทอญ

นี่เรื่องพิพิพจน์แจกเป็นพระลักในงานศพมารดาของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเขียนให้เพื่อนำลงใน
หนังสือภาษาและหนังสือ ซึ่งเป็นวารสารของสมาคมภาษาและหนังสือ แต่ด้วยเหตุที่งานฉาปนกิจ
จัดขึ้นในเวลากระชั้นชิด ไม่อาจจะจัดพิมพ์หนังสืออื่นใดทันที่ ข้าพเจ้าจึงขออนุญาตจาก

ตำราเขียนและเลขาธิการต่อมา ๖ นำเรื่องทบทวนประวัติตนเข้ามาเข้าเล่มแจกเป็นที่ระลึกในงาน
และได้รับอนุญาตตามข้อไป ทั้งยังกรุณาจัดเช่ารูปเล่มจนสำเร็จลงทันงาน ซึ่งข้าพเจ้าและ
พี่น้องทุกคน ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งในความเอื้อเฟื้อไว้ ณ ทนด้วย

บรรจบ พันธุเมธา

แม่กับลูก

สุดท้ายฟ้าดินหรือที่ใดทั่วจักรวาล ข้าพเจ้าคงจะหาผู้ใดที่จะเทียบเทียมเด่นเหมือนแม่
ของข้าพเจ้าไม่ได้อีกแล้ว แม่ผู้รักลูกยิ่งกว่าชีวิตของตัวเอง แม่ทุ่มเททั้งกำลังกายและจิตใจเฝ้า
รักษาพยาบาลลูกยามเจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อลูกได้รับความทุกข์ แม่ก็ซบผอมตรอมใจ แทบจะสิ้น
ไปด้วย พอลูกหายเจ็บหายไข้ แม่ก็กลับอ่อนท้อแข็งแรงอย่างเดิม และเพราะกุศลผลบุญ
ของแม่ที่ชอบทำทานอยู่เป็นนิจ ทั้งทางการกระทำและทางจิตใจ จึงทำให้แม่ได้เป็นผู้แข็งแรง
ตลอดมา

แม่เป็นคนอดทนอย่างเยี่ยมยอด ถ้าไม่เหลือทนแม่จะไม่ยอมปรึกษาบอกลูกเลย แม้แต่
ลูกจะเฝ้าถามถึงอาการเจ็บไข้ แม่จะกลับดุหาว่าเข้านั้น อารมณ์ต่างๆ ของโรคร้ายนี้ แต่
แรกเริ่ม เราก็ได้ทราบแต่เพียงว่า มีอาการแน่นเวลากลืนอาหาร ไม่รุนแรงนัก บางครั้งก็หาย
ไป สามารถรับประทานอาหารของชอบได้ เช่นทุเรียน แม่สามารถรับประทานอาหารได้ทุกวันโดยไม่มีอาการ
แน่น พอแม่มีอาการมากขึ้น แม่ก็จะบอกให้ข้าพเจ้าชดยาให้ และกินนานๆ จะยอมให้ฉีด
ดักเข็มหนึ่ง แม่จะอ่อนน้อมดักปานใด ให้แม่รักษาตลอดไป แม่ก็ไม่ยอม กลับหาว่าลูก
กวนใจ ยากินต่างๆ ที่ทำให้ แม่ก็ยอมกินบ้าง ไม่กินบ้าง บางครั้งจะยอมกินเมื่อข้าพเจ้า
อ่อนน้อมมากๆ เข้า เป็นดังนี้เรื่อยมาไม่นานนัก เมื่อข้าพเจ้านึกถึงหลักที่ว่า ลูกรักษาพ่อแม่คง
ไม่ได้ผล ข้าพเจ้าจึงขอความกรุณาจากคุณหมอคัมภีร์ มัตติกะมาต นายแพทย์ผู้อำนวยการ
โรงพยาบาลกลางชนะนี้ และได้เคยเป็นแพทย์ประจำครอบครัวข้าพเจ้ามาตั้งแต่ครั้งคุณยาย ซึ่ง
คุณหมอคัมภีร์ก็ได้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจรักษาเป็นอย่างดี แต่แรกข้าพเจ้าก็ตั้งใจแต่ตั้งใจ
กินยาของคุณหมอคัมภีร์ จนหายไปได้พักหนึ่ง ดังนั้นความตั้งใจแต่แรกที่จะพาแม่ไปเอกซเรย์
จึงเนิ่นนานไปอีก จนกระทั่งวันหนึ่ง แม่ได้เตือนข้าพเจ้าเองให้พาไปเอกซเรย์ ข้าพเจ้าจึงพา

ไปที่กรุงเทพฯ เอกซเรย์คลื่นิก วันทีข้าพเจ้าไปเอาฟิล์มเอกซเรย์ วันนั้นเป็นวันทีข้าพเจ้าจะไม่ลืม
ความรู้สึกของข้าพเจ้าเลยจนตลอดชีวิตนี้ เป็นวันที่ ๑๕ กันยายน ตรงกับวันศุกร์ ข้าพเจ้าแทบจะ
สิ้นแรงเสียให้ได้เมื่อทราบว่า แม่ของข้าพเจ้าเป็นมะเร็งที่หลอดอาหารส่วนล่าง ข้าพเจ้าไม่ยากล
จะเชื่อเลยว่าเป็นความจริง พยายามคิดหาเหตุผลมาหักล้างต่างๆ เพราะขณะนั้นแม่ข้าพเจ้า
สามารถไปไหนมาไหนได้เหมือนคนปกติ แม่ไปฟังเทศน์ทุกวันพระ วันเสาร์วันอาทิตย์แม่ก็ยังไป
ตามบ้านพี่น้องๆ แม่ข้าพเจ้าจะเฝ้าซักถามว่ามีอาการเพสียหรือเปล่า เหนื่อยไหม ก็ได้รับคำ
ตอบว่า ไม่ ข้าพเจ้าบางครั้งอาการแน่นหรืออาเจียนก็หายไปเลย แม่ข้าพเจ้าจะหายบำรุงแต่ละชนิด
เม็ดใหญ่ๆมาให้กับ ก็กินได้ ขณะนั้นแม่ยอมกินยาทุกอย่าง เป็นขณะที่รอของห้องจาก
โรงพยาบาลกลางซึ่งข้าพเจ้าได้ติดต่อกับคุณหมอคัมภีร์ไว้แล้ว

แม่ยอมทำตามคุณหมอคัมภีร์ทุกอย่าง แม้วันทีจะพาไปเจาะกะเพาะอาหาร ซึ่งแม่
เข้าใจว่า จะขยายหลอดอาหารทีบออกตามคำบอกเล่าของข้าพเจ้า ซึ่งขอให้แม่จ่อโหลให้ลูก
ในทันทีด้วย เพราะตลอดเวลาถูกพูดความจริงไม่ได้ กลัวแม่จะจากลูกไปเร็วขึ้นถ้าแม่ได้ทราบ
ความจริง เพราะเป็นโรคทีแม่กลัวนักกลัวหนา แม่ไม่เคยกลัวการผ่าตัดเหมือนคนแก่คนอื่น ๆ
ซึ่งทำให้หมอและพยาบาลที่ ร.พ. นั้นแปลกใจและชมเชยในจิตใจอันเข้มแข็งของแม่มาก เมื่อ
ทราบภายหลังว่าตนเองถูกเจาะกะเพาะอาหารต้องได้อาหารทางหน้าท้อง แทนทีจะกินอาหารได้
ตามปกติจากการขยายหลอดอาหารดังข้าพเจ้าบอก ก็คงจะเป็นการทำลายความรู้สึกของแม่เหมือน
กัน แต่แม่ไม่ได้เคยบ่นปริปากพูดเลย การรักษาแผลเนิ่นนานพอควรสำหรับเธอหนึ่งคนแก่ ครั้นแล้ว
แม่ก็ได้ทราบว่าต้องใช้แสงอีกหลอดอาหารจึงจะขยาย แม่ก็ยอมตามเคย การฉายแสงตอนแรก
แม่ไม่มีอาการแพ้เลย แม่จะเฝ้าถามว่าร้อนข้างในไหม หรือมีอาการผิดปกติอะไรบ้าง ควรจะบอก
หมอให้ทราบอย่าอดทนต่อไป แม่ก็บอกว่าไม่มี จนบัดนี้ข้าพเจ้าจึงเพิ่งทราบว่าแม่อดทนเพื่อทีจะ
ให้หาย แม่คิดว่าการฉายแสงมากๆคงจะทำให้หาย แม่ต้องกรวให้เธอถ่ายยางออกเสียก่อน
จึงจะยอมกลับบ้าน ครึ่งหลังๆแม่มีความท้อใจลงทุกที เพราะแม้ว่าแม่จะยอมรักษาอย่างใด
อาการของโรคลก็ยังไม่ทุเลาลงเลย แม้มีความทุกข์ทรมานอยู่กับความเจ็บปวดทีแผลจนไม่ยอมนั่ง
แต่แม่พยายามเดินเข้าห้องนาทุกครั้งที่ด้วยการฝืนร่างกายแม่จะรู้ว่าไปไม่ไหว การฉายแสงเริ่มจะ
มีอาการแพ้ให้เห็นเมื่อแม่ได้รับการฉายถึง ๒๗ ครั้ง ตามผิวงหน้าและถูกตามอกใต้ ตลอด
เวลาเหล่านี้ แม่ไม่มีความสบายเลย เดียวเจ็บแผลที่ถ่ายยาง เดียวเจ็บแผลที่ผิวงหน้าซึ่งออกได้จน

หนึ่งตั้ง รัชชชาพเจ้าตั้งเกิดว่าแม่ซึ่งเคยพูดเคยมีอาการซึมลง แต่แม่มยังไม่ยอมบอกว่าเจ็บปวดข้างในแค่นั้น แม่เฝ้าแต่นอนเฉยๆ เมื่อข้าพเจ้าพูดหรือถาม แม่มก็โต้แต่พยักหน้ากับสั่นศีรษะและแสดงอาการว่าไม่อยากพูด ข้าพเจ้าเลยไม่กล้ารบกวน ได้แต่ปลอบใจว่าแพ้ยั้งชั่วคราว ไม่กวนก็จะหาย เอาสายยางออกและกลับบ้าน

แม่วางกับจะรู้ตัวแต่ไม่ยอมบอกให้ลูกทราบ แม่เพียงแต่บอกว่า ไม่หายไม่ยอมกลับบ้าน พอใครๆ พูดถึงเรื่องกลับบ้านแม่มจะมีอาการซึมลงไปอีกทุกที และก็บ่นบ่นเพียงคนเดียวที่แม่มีอาการกระสับกระส่ายทวนทวนเป็นพักๆ เมื่อได้สติแม่มก็ยังถามว่าใครไปตาม สิ่งไม่ให้บอกลูกมานี่นา คำพูดนั้นเป็นประโยคสุดท้ายที่แม่พูดกับลูกๆ เพราะต่อมาอีกชั่วโมงเดียว แม่มก็จำใครไม่ได้เสียแล้ว และแม่มว่าหมอจะให้ยาบำรุงหัวใจเพียงใด ก็ไม่อาจช่วยแม่ข้าพเจ้าได้นอกจากช่วยให้ยาให้หลับสบาย ไม่รู้สึกเจ็บปวดทวนทวนเท่านั้นก็พอจะช่วยให้แม่มมีความสุขได้

การจากไปของแม่ทำให้ลูกๆ ใจเหว่มาก เพราะแม่เป็นที่ปรึกษาของลูกตลอดเวลา แม่มกระทั่งเวลานอนเจ็บที่โรงพยาบาล เมื่อลูกๆ คิดขัดสงสัยอะไรหรือจะจัดงานอะไร ก็ต้องไปปรึกษาไต่ถามแม่ที่โรงพยาบาลทุกครั้ง แม่เป็นบรมครูของลูกจนตลอดชีวิตของแม่ แม่มคอยแนะนำถึงตอนลูกอยู่ตลอดเวลาแม่มกระทั่งทุกวันนี้ จนกระทั่งลูกได้บำเพ็ญตนอยู่ในแนวทางที่ดีก็เพราะแม่มคนเดียว ฉะนั้นพอรู้ว่าแม่มสิ้นใจ เหมือนกับว่าโลกนี้มีคนลงทันที ต่อก็ไปลูกคงไม่มีแสงสว่างนำชีวิตอีก โดยเฉพาะข้าพเจ้าเสียใจมากที่ความรู้ที่ข้าพเจ้ามีอยู่ ไม่สามารถจะช่วยรักษามรรเทาความเจ็บไข้ของแม่ได้เลย เมื่อไม่มีทางที่จะแย่งยอแม่มกลับมาได้ ข้าพเจ้าก็ได้แต่ภาวนาขอให้แม่ข้าพเจ้าแม่มจะอยู่ที่ใดก็ตามจงมีความสุขๆ ตลอดไปด้วยเถิด

จากลูก บัญจางค์ พันธุเมธา

คำนำ

เมื่อ ดร. บรรจบ พันธุเมธา จะทำการฉาบปีกพิมพ์มารดา ณ ๓ มกราคม ๒๕๐๕ และแจ้งความประสงค์ใคร่ได้เรื่อง คำไทยที่มี ร-ล-ว คบ ซึ่งเขาเองเป็นผู้ศึกษารวบรวมและเขียนให้สำหรับวารสารภาษาและหนังสือ เพื่อพิมพ์แจกในงาน ข้าพเจ้ารู้สึกแทนในนามของสมาคมภาษาและหนังสือ ว่าสมาคมได้มีโอกาสดำเนินการต่อ ดร. บรรจบ พันธุเมธา ผู้เป็นกรรมการช่วยงานทั้งหลายของสมาคมอย่างเข้มแข็งสม่ำเสมอยิ่ง ในคราวที่ ดร. บรรจบ จะได้สนองคุณของท่านผู้เป็นมารดา

ดร. บรรจบ พันธุเมธา เป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเพื่อทราบหลักฐานเรื่องราวของภาษาไทย ด้วยหัวใจรักความรู้ และด้วยความมานะอดุห์อย่างเยี่ยม เป็นที่รู้จักยกย่องในบรรดานักศึกษาภาษาศาสตร์ ดร. บรรจบ พันธุเมธา ดูเหมือนจะเป็นนักศึกษารัฐศาสตร์ของไทยผู้ที่ได้เดินทางไปพบปะและอยู่พักศึกษาค้นคว้าเรื่องภาษาไทยกับคนไทยในถิ่นไทยนอกประเทศไทยกว้างขวางที่สุด และเป็นผู้ค้นคว้าทางภาษาศาสตร์ที่มีพื้นฐานอันเหมาะสมยิ่ง ด้วยเธอได้เล่าเรียนวิชา นิรุกติศาสตร์จำเริญชั้นดุษฎีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยอินดูพาราณสี ประเทศอินเดีย

สมาคมภาษาและหนังสือฯ กำลังจัดพิมพ์งานค้นคว้าของ ดร. บรรจบ อยู่โดยลำดับ เรื่อง คำไทยที่มี ร-ล-ว คบ นี้ ตีพิมพ์อยู่ในวารสารภาษาและหนังสือฯ ฉบับที่ ๕ ซึ่งยังไม่เสร็จเป็นเล่มครบ ได้ยกเอาเนื้อเรื่องซึ่งตีพิมพ์ลำดับเลขหน้า ๓๑๖ ถึง ๓๓๙ แยกออกมาเฉพาะเรื่องและเข้ารูปเล่มดังปรากฏอยู่นี้

ในทางส่วนตัวข้าพเจ้าเคารพรักท่านผู้เป็นมารดาของ ดร. บรรจบ เด่นอนแม่ และ ดร. บรรจบ นนชาพเจ้ารู้สึกสนิทเช่นเพื่อน เด่นอนน้อง ทงรททงนบถ ข้าพเจ้าจึงขอมิได้ร่วมบูชาคุณนางเจิม พันธุเมธา มารดาผู้โอบอ้อมบุตรให้อุ่นใจ สามารถทำงานเป็นประโยชน์แก่ภาษาของชาติ จนปรากฏผลงานและเกียรติคุณเด่นชัด

นิลวรรณ ปันทอง

สมาคมภาษาและหนังสือ

๖๔ ถนนอนุสาวรีย์

๒ มกราคม ๒๕๐๕

คำไทยที่มี ร-ล-ว ควบ

บรรจบ พันธุเมธา

คำไทยที่มี ร-ล-ว ควบ

มีผู้ถามสารานุกรมของวารสารภาษาและหนังสือมา ๓ เรื่อง เรื่องที่หนึ่งที่ว่า จริงมีตัว ร. หรือไม่ จำเพเจ้าได้พยายามตอบไปแล้วในวารสารฉบับที่ ๒ ปีที่ ๑ ส่วนเรื่องที่สองคือเรื่อง คำไทยที่มี ร.ล.ว. ควบนัน ได้ตอบในครั้งแล้ว ใครจะเรียนให้ทราบด้วยว่า เท่าที่เขียนมานี้ เป็นผลงานบางส่วนจากการไปศึกษาค้นคว้าและสอบสวนภาษาไทยถิ่นต่างๆ แต่ว่ามิใช่จะลงความเห็นเป็นยุติจากการค้นพบเพียงเท่านี้ หากได้มีโอกาสค้นคว้าต่อไป อาจมีความเห็นแปลกใหม่ที่ลบล้างความเห็นดังกล่าวนี้ก็เป็นได้

เรื่องผู้ถาม เรื่องอาหารชาวไทยใหญ่นั้น คงจะได้ตอบในวารสารของสมาคมในอันดับต่อไป และต้องขออภัยเป็นอย่างยิ่ง ที่ส่งต้นฉบับมาช้ากัยขึ้น ทำให้เสียเวลาอยู่ช้านาน ทั้งนี้ก็เพราะได้มีผู้สนใจทางภาษากรรณาให้ความร่วมมือช่วยเหลือรวบรวมคำที่มีเสียงควบกล้ำในภาษาไทยถิ่นต่างๆ นอกเหนือไปจากถิ่นที่ได้เคยไปบันทึกมา จึงทำให้ต้องชักช้าไปบ้าง เชื่อว่าถ้ามีผู้นับสืบทราบภาษาอื่นใด หรือคำอื่นใดที่นอกเหนือไปจากนี้ คงจะช่วยรวบรวมส่งมาอีก ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและวิจัยให้ได้คำตอบอันใกล้เคียงความจริงยิ่งขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม เรากองจะมองไม่เห็นลู่ทางกระจ่างแจ้ง หากไม่มีการนำคำที่มีเสียงควบกล้ำในภาษาไทยถิ่นต่างๆเหล่านั้นมาเทียบ และชกให้เห็นคำไทยแท้ๆ และคำต่างประเทศที่ได้มาจากอิทธิพลภาษาใกล้เคียง เรื่องนี้ทำไม่ได้ในว้แสงวัน จึงจำต้องขอผัดไปโอกาสหน้า

การที่คำในภาษาไทยภาคกลางเกือบ ๔๐๐ คำ มี ร.ล.ว. ควบ หรือคำในภาษาอาหมอีกจำนวนไม่น้อยที่มี ร.ล.ว. ควบ ทั้งๆที่คำเหล่านั้นบางคำ ไม่มีเสียงควบกล้ำปรากฏในภาษาถิ่นใดๆ แม้ในภาษาไทยภาคกลาง (นอกจากภาษาอ้ายคนในอัสสัม) ย่อมทำให้เกิดปัญหาขึ้นว่า

๑. คำที่มีเสียงควบกล้ำนั้น เป็นคำดั้งเดิมของไทย แล้วเสียงควบกล้ำนั้นได้กลายหายไป

ในถิ่นต่างๆ คงมีปรากฏแต่ในบางถิ่นดังกล่าวแล้วข้างต้น

หรือ ๒. คำดั้งเดิมของไทย ไม่มีเสียงควบกล้ำ หากแต่ภาษาไทยบางถิ่นมีวิวัฒนาการทางภาษาในลักษณะต่างๆ จนทำให้เกิดมีเสียงควบกล้ำขึ้นในคำบางคำ ดังต่อไปนี้คือ

ก. สร้างคำใหม่ที่มีเสียงควบกล้ำขึ้นใช้

ข. ยืมคำภาษาต่างประเทศที่มีเสียงควบกล้ำมาใช้ หรือได้อิทธิพลภาษาต่างประเทศ

ทำให้เสียงควบกล้ำติดมาในคำไทย

ค. มีการเปลี่ยนแปลงทางการออกเสียงบางประการ จึงทำให้เกิดเสียงควบกล้ำขึ้น

ในการที่จะพิจารณานับต้นหรือแย่งขุดปัญหาข้อใดข้อหนึ่งข้างต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้ตรวจดูในภาษาไทยถิ่นต่างๆ แล้วนำมาสอบเทียบ และการศึกษาค้นคว้าและสอบภาษาไทยถิ่นต่างๆ หลายถิ่นเทียบกันนั้น ได้ช่วยทำให้ข้าพเจ้าเกิดความคิดนับต้นปัญหาข้อที่หนึ่งที่ว่า คำที่มีเสียงควบกล้ำเป็นคำดั้งเดิมของไทย และภายหลังเสียงควบกล้ำได้กลายหายไปในถิ่นต่างๆ ซึ่งถ้าแยกประเด็นออก ก็จะไดดังนี้ คือ

- ก. คำดั้งเดิมของไทย มีเสียงควบกล้ำ
- ข. ภายหลังเสียงควบกล้ำได้หายไปในถิ่นต่างๆ
- ค. ภายหลังเสียงควบกล้ำได้กลายเสียงไปในลักษณะต่างๆ

ก. คำดั้งเดิมของไทย มีเสียงควบกล้ำ

เหตุผลที่จะนับต้นความคิดนี้ ก็คือ

๑. มีคำหลายคำที่ออกเสียงควบกล้ำตรงกัน ดังจะเห็นได้ในภาษาถิ่นต่างๆ ที่บันทึกและทำเครื่องหมายไว้ให้เห็น แม้ว่าจะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ก็เห็นชัดเท็จจริงที่จะเดาเสียงได้ และน่าสังเกตว่า คำใดมีเสียง ร.ล.ว. ควบในภาคกลาง ก็มักจะมี ร.ล.ว. ควบในภาษาถิ่นอื่นๆ ด้วย
๒. คนไทยถิ่นต่างๆ ออกเสียงควบกล้ำได้ ดังจะนำมากล่าวต่อไปนี้ (หลักฐานที่ได้จากภาษาถิ่นบางถิ่น มีหลายท่านช่วยรวบรวมให้ ซึ่งขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย)

คำภาษาไทยใหญ่ที่มีเสียง ร.ล.ว. ควบ (โดยเฉพาะในซานใต้ แถบเมืองนาย)

- ก. กรัง (เสียงปัจจุบันเป็น กระหัง หรือ กระหลัง) โดดเด่นอย่างชัดเจน
กรัด (กระหัด หรือ กระหลัด) กระดาษด้ายอย่างหนาที่ชาวไทใหญ่
มักใช้ทำเสื้อบูเตียง เสียงคล้ายคำ กระดาษ ของเรา
กรัด (กระวัด หรือ กระลด) ดิน
กรอกโห - เขกหัว
* กรวก - กวัก
กรวง - งวง

- ก^ว - ไป
- * ก^ว - กว้าง
- * ก^ว - กว้าง
- * ก^ว ๑. ขวานฟ้า (หินที่ตกจากฟ้า) หรือขวานธรรมดา
- * ก^ว ๒. ขุน เจ้า มักใช้คู่กันเป็น ขุนกวาน
- * ก^ว - ควณ
- * ก^ว - ไกว
- * ก^ว - ควาย
- * ก^ว (หรือ ก^ว) - ค^ว
- * ก^ว - ความ
- * ก^ว - กวาด (จำเพาะใช้ไม้หรือมือปาดหน้าถึงหรือกะบุงข้าวสาร)
- ก. ข. ข^ว (ปัจจุบันเป็น ขะหว^ว) มีประโยชน์ *
- * ข^ว - ขวาก
- * ข^ว - ขวาก ทำให้กว้าง
- * ข^ว - ขวาง
- * ข^ว - ข^ว ปล่อยเป็นอิสระ
- * ข^ว - ขวาด ทำให้เรียบอย่างที่ใช้ไม้หรือมือปาดหน้าถึงข้าวสาร
- * ข^ว - ข^ว ผมหรือชนทวน
- * ข^ว - ขวานฟ้า
- * ข^ว - หมุนรอบ
- * ข^ว - ข^ว ไขว่ - ขว้างกันอย่างพิน
- * ข^ว - ข^ว - พบกัน บรรจบกัน
- * ข^ว - ค^ว
- * ข^ว - ข^ว
๓. ข^ว - ข^ว (เสียงคล้าย ข^ว ของเรา)
๔. * ข^ว (ปัจจุบันออกเสียงเป็น ประ^ว) ดิน ดลา

ปรต	- แผลเป็น
ประ	- ประ ประมุ่น คือ ประแบ้ง
เปรำ	- ปรอ อย่างนกบิน (เป็นหมู่)
ปรำง	- กระโดดไปข้างหน้า กระแทกเท้าเต็นดั่งบั้งๆ
ปรังประ	- ช้อนกชนิดหนึ่ง
ปรออบ	- เฝยดังอย่างดงหนึ่งดัดค
พรำกพรำก	- เฝยกกกกอง (ทงนไม่นับคำภาษาพม่าที่ยืมมาใช้ด้วย คำเหล่านี้ บางคำ ข้าพเจ้าได้จากพจนานุกรมของ ดร. คุชิง ไม่เคยใช้เอง หรือได้ยินใครใช้มาก่อนเลย)

คำภาษาอาหมที่ ร.ล.ว. ควบ*

ก. กะพรอ้ง	- ครวง
กะปลาว	ข้อป้อหมบท ๕๐
กต่าง	- ก่าง (หน้าไม้) กว้าง
* กต่าง	- กดาง
กวาง (กาง)	- ไค้ง โกง (หลัง)
* กว้าง (กาง)	- กว้าง
กัตเปล้ำ	- ข้อป้อหมบท ๒๒ (ท่อนใช้ กัตเป้ำ)
กดิ้ง	- ตาดันไม้ ตะเกียง
* กดิ้ง	- ครวง
กดิ้งกา	- นกยูง
กดิ้ง	- ถวย เชือกถ้ามัดตัว
* กดิ	- เกดิอ

* ได้จากพจนานุกรมภาษาอาหม — อังกฤษ นายโกลาจนันทร บารัว ผู้ทำ การออกเสียงสระบางเสียง และเสียงสูงต่ำ ไม่อาจกำหนดได้ว่า ที่ถูกควรเป็นอย่างไร เพราะหาผู้พูดภาษาอาหมเป็นภาษาพูดประจำวันไม่ได้แล้ว ส่วนมาก เทียบกับเสียงภาษาไทยในอัสสัม มีคำดีและพยางค์เป็นเกณฑ์ ทั้งนี้เท่าที่มิใช่ตรงกัน การที่คำเดียวกันมีความหมายมากมาย ข้อมแสดงให้เห็นว่าเสียงสูงต่ำคงจะต่างกัน

กุนครอง	- คนดูแลรักษาโบสถ์ (ในภาษาไทยใหญ่ ถ้าเขียนกุน อาจจะออกเสียงเป็น กุน ก็ได้ กน ก็ได้)
กุนปล้อง	- คนที่ยอมรับใช้ผู้อื่น เพื่อทดแทนหนี้
* กลิน	- ต้ม กลิน (กินอื่นใช้ อื่น)
* กลอง	- กลอง ปั้น (ไทยใหญ่ใช้ ก้อง) เครื่องดนตรี
กลองก้อย	- ดัดหน้าชนิดหนึ่ง
กลอย	- ไปช้าๆ (ไทยใหญ่ใช้ ด้อยๆ คำที่ใช้ โดยๆ)
คักไกร	- ทุกหนแห่ง
ครึ่ง	- ร่างกาย (กินอื่นๆ ใช้ คึง)
ครึ่ง	- ต้นเต็น
ครู	- ด้พาน หัวเราะ คัว ครกตำข้าว ฯลฯ (คำนี้จะออกเสียงเป็น ไชร ไชว ซึ่งใกล้เคียงกับเสียง ไช โค้ ในภาษาถิ่นอื่น)
โคร ครือ ครู	- ช่อ
* โคร ครือ ครู	- เครือ ช่อ เถา
ครู	- ต้นละหุ่ง หมอก แบ่งเท่าๆ กัน ฯลฯ
ครู	- หอง
ขุม	- ขุม บันได ภู ด้ระหน้า ฯลฯ
* โคร	- ขี้โคล ควาย ใช้ บ่อยใช้ อยู่โดดเดียวตามลำพัง ฯลฯ
โครพะ	- กษัตริย์ (ไทยใหญ่ใช้ ไชพะ)
ครว	- พัน (ไทยใหญ่ใช้ ไชว) เคียว ถิ่นเหม้นคาวปลา ถิ่นเหม้น (เห็นจะตรงกับที่เราใช้ เหม้นเขียว) จาม ดีเข้ม ฯลฯ
ครอง	- ของ (ขนาดใหญ่) กระจาดชนิดหนึ่ง หยำน้าชนิดหนึ่ง โบสถ์ ฯลฯ
ครองเล่ง	- ขาวของ ดินค้ำ (ไทยใหญ่ใช้ โค้เล้ง)
ครองขรอย	- จระเข้

คว่อย	- อดวัยอะเพศชาย ถูกทำตาย ตาย (ไทยใหญ่ใช้ ก้อย (เดรัจฉาน) หรือ ข้อย) ฯลฯ
หน้าขริง	- หน้าแข้ง
ตาปดอง	- ตาพอง (เห็นตาขาวมาก)
ตรา	- เงินรูป
* ปล่า	- ปลด
เป็นกดิน	- เป็นโรคเรื้อน (คำนี้เสียงคล้ายคำ เกตุน ของเรา)
* ปลี	- พลุ (คำนี้ตัวเขียนเป็นอี แต่เสียงที่ออกจริงเป็น ปลู เป็นคำเด่น ที่คนยังจำกันได้ เพราะชาวอาหมชอบกินหมากยี่งัก)
* ปลง	- ปลง เอาลง ไทยใหญ่ออกเสียงป้ง หรือ ป้ง
ปลิง	- ในความว่า เหือ-อปดิงซึก คือ ดึงให้ไปทำศึก
ปลง ปลิง	- ครึ่งหนึ่ง ส่วนหนึ่ง
* ปลีก	- เปลือก เปลือกไม้ ฯลฯ
ปลาย	- ดง
* เปล่า	- เปล่า (= ว้าง) ลูกศร
* ปล่อง	- ข้อต่อ เดือก พิจารณา ปรีक्षा ฯลฯ
พรงไม้	- เอาไม้หลุมฝัง
พรา	- หิน (ผา)
ผรอง	- กว้างขวาง
ผวัง	- แบบแผน ประเพณี (ไทยใหญ่ใช้ ฟิง)
ผวังซูป	- ริมฝีปาก
พรง	- ผู่ง แบ่งเป็นดอง ฯลฯ
พรม	- ผม ผู่ง
ผวัง	- ผง เหม่งออก ฯลฯ
ผราย	- เดิน ไป (คำนี้ ใช้ ผาย)
ผร่อ	- ใคร คนใดคนหนึ่ง ผา ฯลฯ

พรวง	- ผง เลียงดู ดูแล พักผ่อน กว้าง การแนะนำ เกยยน วดว
บดอก	- ดอกไม้ (ไทยใหญ่ใช้ หมอก คำตี่ใช้ มีอกย่า หรือ มีกย่า ไทยขาวใช้ บ๊อก แต่เสียง ก. กร่อน จึงเป็น เปาะ)
มักกลาง	- มะละกอ
มักรู้	- มะเขือ
มวัด	- อูฐ
เมดัง	- หิงห้อย ปลูก (คงจะเป็นคำเดียวกับ แมง)
เมด้บ	- พ้าแถบ (คำตี่ ใช้ เมบ)
มลิน	- ลิ่นตาดู (ถิ่นอื่นใช้ มิน)
เมลว	- แมว
มดอน	- หมอน ตัวใหม่ ต้นหม่อน ความไว้วางใจ พระพรหม ใช้ (คงจะเป็นไข่แดง ซึ่งภาษาไทยใหญ่ใช้ว่า ม่อน)

(รวม ๒๗ คำ มีคำที่ออกเสียงตรงกับภาษาไทยภาคกลาง ดังที่ทำเครื่องหมายไว้ ๑๔ คำ และยังมีคำที่อาหมมีเสียง ร.ล. คอบ แต่ในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ รวมทั้งไทยภาคกลาง ไม่มีเสียง คอบกตาออกเป็นอันมาก ถ้านับตามความหมายที่ต่าง ๆ กันแล้ว ก็จะได้ไม่น้อยกว่า ๓๕ คำ จึงน่าจะคิดว่า คำเหล่านี้เป็นคำดั้งเดิม หรือเป็นคำที่ได้นำใหม่)

คำภาษาอ่ายตนที่มีเสียงควบกล้ำ

ส่วนมากเป็นเสียง ร. คอบ เพราะไทยพวกนี้ออกเสียง ร. ได้ เช่น ล่ายซัง (เข้มซัด) ที่ใช้ในถิ่นอื่น ออกเสียงเป็น ซ่ายวัง หรือคำแม่-อ (ท่าน) ก็เป็น เมอร์ (กระดกตนเป็นเสียง ร. ค้วย) เสียง ด.บ. ก็ออกได้เช่นเดียวกับไทยภาคกลาง ทั้งที่ไทยถิ่นอื่นโดยเฉพาะในรัฐชานและอัลดัม ออกเสียง ด. เป็น น. หรือ ล. และออกเสียง บ. เป็น ม. หรือ ว. คำที่หยิบยกให้เห็นนี้เป็นเพียงตัวอย่างที่ได้มาไม่มากค่านัก เพราะไม่มีโอกาสศึกษาสอบเทียบได้นาน ได้แก่

พรนฮัน	- ผันเห็น
พรน	- พัน (ฆ่า)

พว ^า	- รักษาไว้
ค ^ว รง	- ครว
ค ^ว รง	- เครว
ค ^ว ไร	- ทำลายชื่อเสียง ถิ่นอันไซ้ คำไค
ป ^ว ด	- พลาด ดินไค
พ ^ว อ	- ป ^ว อ (อย่างนกบิน)
พ ^ว ก	- พว ^ก (ถิ่นอัน ไซ้ ผาด หรือ พว ^ก)

คำควบกล้ำในภาษาไทยยูนาน เมืองจันทา

ก ^ว อ	- ยาพิษ (ถิ่นอัน ไซ้ ก ^ว อ)
ก ^ว ะ	- หนึ่งดีค

คำควบกล้ำในภาษาไทยในหัวหมิง มณฑลกวางสี ตอนกลาง

(จากที่ ดร. ประเสริฐ ญ นกรวบรวม เฉพาะคำที่ศาสตราจารย์หลี่ฟังก๊วยอ้างได้
ในเรื่องอักษรควบในตระกูลภาษาไทย บทความนี้ไม่พูดถึงอักษร ว. ควบ)

* ก ^ด อ	- ก ^ด อ
ก ^ด บ	- หมวก (พายัพ - ก ^ด บ)
ก ^ด ง	- ช ^ง
* ก ^ด า	- ก ^ด า
* ก ^ด าง	- ก ^ด าง
ก ^ด าย	- ไค
ก ^ด า	- ต้นไม้ทำดี (คงจะตรงกับ ก ^ด า ไทยใหญ่ไซ้ ก ^ด า แปลว่า ดีม่วง)
* ก ^ด ู	- เก ^ด อ
เก ^ด ง	- แชง
* เก ^ด ง	- ก ^ด อ
เก ^ด ง	- ช ^อ
* เก ^ด ง	- ค ^ด อ

* เกด ^๗ ย	- กด ^๖ วย
เกด ^๗ ย	- กว ^๗ ย ชะดอม
กด ^๖ ง	- ปัด ^๗ ครงถน
* ไก ^๗ ด	- ไก ^๗ ด
* ไก ^๗ ด	- ไก ^๗ ด
ปล ^๖ ก	- หน้าผาก
* ปล ^๗ า	- ปล ^๗ า ผา
ปล ^๗ าก	- พราก
* ปล ^๗ าย	- ปล ^๗ าย
ปล ^๗ าย	- ผาย
* ปล ^๗ ิง	- ปล ^๗ ิง
* ปล ^๗ ุก	- เป ^๗ ือก
เป ^๗ ด ^๗ น	- ป ^๗ น
เป ^๗ ด ^๗ า	- ผา
* เป ^๗ ด ^๗ า	- เป ^๗ ด ^๗ า
เป ^๗ ด ^๗ ิม	- ผอม
เป ^๗ ด ^๗ อก	- เป ^๗ ือก
โป ^๗ ด ^๗ ม	- ผม
มด ^๗ าก	- เม ^๗ ด ^๗ อก เม ^๗ อก เต ^๗ ือก
มด ^๗ าย	- นาดาย
ม ^๗ ได้	- ชน ^๗ ด ^๗ น ^๗ ิม (พายัพ - เมียง)

คำควบกล้ำในภาษาไทยลงเขา มณฑลทวายสี่ไถ่ญวน

(ดร. ประเสริฐ ณ นคร รวบรวมจากงานของ ศาสตราจารย์หลี่ฟงก้วย)

กว ^๗ า	- ผ่านไป กว ^๗ า แหว
กว ^๗ า	- แดง

กวาง	- ชำนาญ
ไก	- ไกล
ไก๋	- ไปเอา (น้ำ)
กวาง	- ชุนนาง
กว้าง	- ล้อมรอบ (โบราณ - กวดง พายัพ - ชวง)
* กวาง	- กวาง
เกว๋น	- ชัน
เกว๋น	- เคยชิน คู่
* เกว๋น	- กวาด
กว	- คุย
กว	- มวน
ควา	- กางเกง
ควาย	- ไก
* ควัน	- ขวัญ วันควัน - วันเกิด
* ควาง	- กว้าง ขวาง
ควาง	- ไม่มีเหตุผล รุนแรง
คว	- ตะกั่ว ขุด
คว	- ข

ที่เสียงควบกลายเป็นลักษณะอื่นก็มี เช่น กว๊าย - ควาย กว้าม - ความ ชุม - คว่า
 ตาม - ความ เปี้ย - ปลา เปยะ - พร้า กำพว้า เปยว - เป่า จะเห็นได้ว่า ด. กลา หนาดระ
 บางตัวกลายเป็นสระอิ หรือ ย. ฉะนั้นคงกับ เกียง อาจเป็นคำเดียวกันได้ ด. กลา หนาดระ
 หายไปก็มี เช่น ปี่ - ปลี ปึง - ปลิง เป็ก - เป็ดอก

คำภาษาไทยคำที่มีเสียงควบกล้ำ

(ดร. ประเสริฐ ณ นคร รวบรวมจาก Dictionary ของ Dignet)

- * กวน - ควัน

ภาษาและหนังสือ

กั๋ว	- ไห้
* กั๊ว	- กั๊ว
กัวน	- กั๊ว (พายัพ - แคว้น)
กัวน	- เด้า
* กั๊ว	- คว้าย
* แกว	- แก๊ว กว
แกว	- เจ้าจัน่า (ญวน)
ไปแกว	- ไม่อยู่ ขาด
ขอขว	- ลูกกุญแจ
ดวขวาง	- ตามยาว
ขว	- คว
* ขว	- ขว
ขว ขมา	- ขมา
* เขว	- เกว
* แว	- แว
งว	- แมงว
งว	- เมอว (พายัพ - ญวน)

ที่เสียงควบหายไป ได้แก่ ปัก - ปัก - ปัก กั - กั หมักกั - กั ลั - พัด
โก - โก กั - กั (ข้าว) โต - โต เกอ - เกอ กาย - กราย

คำภาษาไทยชาวที่มีเสียงควบกล้ำ

(ดร. ประเสริฐ ณ นคร รวบรวมจาก Dictionary ของ Minot)

* กั	- กว
* กั	- กั
กั	- ทาน เขา ดาวกั - ขุนนางข้าราชการ

- * เกว่น - เกวียน
- โกย - เขย่า ดั้น
- * ขวาน ขาน - ขวาน
- ควา - นกแก้ว
- * คว้าย - ควาย
- ไปคว้า ไปก้า ไปค้ำ - ไปเที่ยว
- ไคว่ - เครื่องเพศชาย

คำที่เสียงควบหายไปได้แก่ กาง - กวาง เกอ - เกลือ หมะโก้ย - กัดย ฯลฯ

ยังมีคำเพิ่มเติมที่ชาวเขมรบันทึกจากพวกไท่ตอน (ไทยขาว) ตำบลทุ่งเจียง แขวงเมือง

ดาดด์ ประเทศเวียดนามใต้

- กวาง - ทวางรอบเรือน (ถิ่นอื่นใช้ ว้าง)
- แคว่นกัน - คู่กัน เป็นเพื่อนกัน
- * ควา - ขวา
- * ควน - ขวัญ
- * คว้าง - ขว้าง
- ควะ - คลก
- คว - ข
- * ควอน - ควน

คำที่เสียงควบหายไปได้แก่

- กณใจ - กนเจอ-อ
- กณ - กง
- กลอน - กอน
- กลอง - กอง
- กลม - โกลม
- ไค - ไค
- พลิก - ปลิก

พล	- ปู่
พรา	- ป๊ะ
ลูกกำพร้า	- ลูกป๊ะ
ปลา	- ป้า
เปลี่ยน	- เพี้ยน
พลาด	- เพ็ด

และที่เปลี่ยนเสียงเป็นลักษณะอื่นได้แก่คำ แก่ง เป็น งัง งังงังงัง คือ ไก่ชิงช้า
งังห่อง คือ ไก่เปิดฉนวน

คำภาษาไทยที่มีเสียงควบกล้ำ (บันทึกจากชาวภูไทในสระวันนเซต ประเทศลาว)

* ควาย	- ควาย
* ค้าง	- ข้าง ค้างแอ - ทอดแห
* คำนฟ้า	- ขวานฟ้า
ควม	- ข้าม
คำที่เสียงควบหายไปได้แก่	
กอดม	- ก่อม
เคื่อง	- เค็ง เค็งหวาน - ขนม
ประทุ	- บักตุ
ปลา	- ป้า
พล	- พู่
ทุกลายเป็นเสียงลักษณะอื่นกันได้แก่	
ขวัญ เป็น หวัน	

คำภาษาลาวที่มีเสียงควบกล้ำ

เกลื่อง	- น้าหนักตาขงขนาดตาที่สุด
---------	---------------------------

คำภาษาเหนือที่มีเสียงควบกล้ำ

เกด ^๕ (เป็นคำเก่า)	- กระเป๋ ^๕ ใส่เงิน ที่ติดอยู่กับไถผูกเชว
เผดิด (เผ ^๕ เกิด)	- ดินไถด
กว ^๕ าง	- แมลงชนิดหนึ่ง
* กว ^๕ าง	- กว ^๕ าง
กว ^๕ าน (คำเก่า)	- ร่องเท้าหม ^๕ ม้า บางทีมีดินสูง
กว ^๕ าน	- บึง ทะเลสาบ
ชว ^๕ าย	- ด้าย มาชว ^๕ าย - มาด้าย
* คว ^๕ า	- คว ^๕ า
คว ^๕ ก	- กระทง (บางถิ่น เช่นแพร่ ใช้อ ^๕ อง)
คว ^๕ ิด	- วั ^๕ ด คว ^๕ ิดคันเบ็ด คือ วั ^๕ ดเบ็ด
คว ^๕ วน	- กำนัน
ชว ^๕ ัดไป	- หูดหคว ^๕ ิดไป เกือบถู ^๕ ก (อย่างล้อตเตอร์)
	- (เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน ออกเสียงยาวเป็น ชว ^๕ าด)
ชว ^๕ าน	- พลาดที่หมาย ช ^๕ าน (จากหลักภาษาไทยภาคพายัพ)
ชว ^๕ าบ	- กินม ^๕ มาม อย่างตะกตะกตาม
ชว ^๕ าม	- ค ^๕ ด ^๕ าต ^๕ เชียงรายออกเสียงสั้น ฟังคล้าย ชว ^๕ ม
ชว ^๕ ัง	- ทำกันโด่ง อย่างเวลาด ^๕ านไป
ชว ^๕ ะ	- ปลด ^๕ อย ^๕ ทงไป (เสียงคล้าย ช ^๕ วะ แต่มี ว. ควบ)
คว ^๕ แควน	- คว ^๕ แควน
ทว ^๕ าย	- ทว ^๕ าย (แพร่ ออกเสียง ตว ^๕ าย)
น ^๕ งชด ^๕ ว ^๕ าย	- น ^๕ งชด ^๕ ว ^๕ าย ที่ใช้ น ^๕ งชด ^๕ ว ^๕ าย ก็มี
น ^๕ กชว ^๕ าก	- น ^๕ กชว ^๕ าก (แพร่ ออกเสียง น ^๕ กชว ^๕ าก)
* บ ^๕ ากคว ^๕ ิด	- มะช ^๕ คว ^๕ ิด (เชียงใหม่ ออกเสียง บ ^๕ ากคว ^๕ ิด)
บ ^๕ ากอกคว ^๕ ะ	- มะห ^๕ งก บ ^๕ ากอก ก ^๕ ไ้
บ ^๕ าคว ^๕ ัง	- มะเช ^๕ อพง

บ้าแคว้งขม	- มะแคว้ง
ยังแควนอยู่	- ยังดีอยู่ (ไทยใหญ่ ใช้ แคว้น หมายถึงค่อยยังชั่ว)
ยवाद	- ค่อยๆ หล่นลงมา (เขียนรายออกเสียง หยวด)
ยวาม	- ขยี้ม (เขียนรายออก ย่อม)
ผักเกวเคร่ง	- ผักชนิดหนึ่ง

(จากนักศึกษาภาคเหนือวิทยาลัยครูจันทรวงษ์)

คำภาษาอีสานที่เสียงควบกล้ำ

โกรกกราก (โกลกกลาก) วิวรรัน เร็วๆ

อย่างเช่นที่คนเราจะเร่งคนรถโดยสาร (จากชาวมหาสารคาม)

แต่ละ - มักมากในกาม

(จากนักศึกษาภาคอีสานวิทยาลัยครูจันทรวงษ์)

คำภาษาภาคใต้ที่เสียงควบกล้ำ

กรัง (กดัง)

- ชื่อตัวตลกของหนังตลก

เกรีย (เกลีย)

- ประกอบ คำ ดำ เป็น คำเกรีย

กรว (กดา)

- ใช้ในคำ ชักกรว หมายถึงดินสอปรกที่เป็นน้ำคร่ำ

เครอะ

- ดักปรก เอะทะอะ พุดเครอะ คือพุดกอน พุดหยาบโดน

ครอม

- รังมดดำบนเถาถั่ว คัฏฐพืช

คว็อกควัก

- เหลวไหล ไม่ได้เรื่อง ทำเล่นๆ

คว้อง

- หลงลืม คว้องมด - ลืมหมด

*

ควัน

- ควัน มาก

เขว้าซอ

- เมื่อนานมาแล้ว

ผวอก

- กระดา

ผวก

- ลม เช่น ต้นไม้ลมในทิศนั้น

* โฝรก	- พรุ่ง
พรีอ	- ทำไม
เพตรา	- โรคคุดทะราด
เพรียก	- ไม่กระตือรือร้นที่แยกออกจากกัน
เมว่อ	- บ้าๆ บอๆ เชื้อๆ ไร้อำนาจ
โมระ	- ไม่ด้วย
ม็องชวอ	- เชื่องซึม (เพราะโรค)
* พลุ้ง	- เดือด
เคดง	- เว้นเข้าไปดู อย่างเช่น ดูเขาต่อยกัน หรือเล่นการพนัน
เซดง	- หวดตปดาชอน
โคดัก	- ด่า ด้วยใช้มือแสดง
คดอาก	- กัด แทะ
* ชดัก	- มาก เช่น ปลาชดัก คนชดัก
* คดุก	- เข้าไปอยู่นานๆ ชดุก
เพดง	- ภาชนะใส่ข้าวสาร ทำด้วยดิน
แผดัด	- พุดพล่อยๆ อย่าง ผูดแผดัด
เปดว	- ป่าช้า
เพรด	- ตื่นหนีไป อย่างนกหรือไก่

(จากอาจารย์ สัมบุรณ จันทรวาทิ ว.ร. ผักไห้ครุฑนครศรีธรรมราช)

คำเหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างที่ได้จากภาษาถิ่นหนึ่งๆ อาจจะมีคำอื่นนอกจากรักเป็นได้ และคำเหล่านี้บางคำอาจจะเป็นคำเก่าที่ไม่มีผู้ใช้แล้วในปัจจุบัน

๓. คำที่ไทยถิ่นต่างๆ ไม่ได้ออกเสียงควบกล้ำ จากคำว่าเดิมเคยออกเสียงควบกล้ำอย่างเดียวกับเสียงไทยภาคกลาง แต่ภายหลังเสียงควบกล้ำหายไป หรือกลายไปในลักษณะอื่น หรือเป็นเสียงที่ออกได้สะดวกกว่า ดังจะกล่าวต่อไป

ภาษาและหนังสือ

ข. เลียงควบกล้ำที่มีปรากฏในคำไทยภาคกลาง แต่หายไปในการไทยถิ่นต่างๆ
(ตัวอย่างที่ไม่ได้กำหนดถิ่น เป็นภาษาไทยใหญ่โดยเฉพาะชนชาติ หากเป็นภาษาถิ่นอื่น
จะมีอักษรย่อกำกับไว้)

กณ ^ญ	- กณ (ใช้กณเจอ-อ คือ กณใจกม)
กลาง	- กาง
กล่าว	- กล่าว (ใช้สำหรับกล่าววาจาอธิษฐานหรือบนบานศาลกล่าว)
กลาย	- กาย (เช่น ภาษาเขียงตุง หมอนั่งกาย คือดอกนางกลาย ได้แก่ ดอกกล้วยไม้)
กา ⁺	- กดา (ท. ขาว กุนกานัน หาน คือ คนกดา)
กลีบ	- กีบ (ใช้สำหรับกลีบหอมกลีบดัม และกลีบดอกไม้)
กตงเกิดอก ^ญ	- กงเกก
เกิด	- เกด
แถบ	- แถบ
แก้ง	- แก้ง (แก้งเฮ็ด คือ แก้งท่า บางถิ่นใช้ เฮ็ดแก้ง)
แก้ว	- แก้ว ในคำ ข่าแก้วกนหน แต่เคยมีใช้ว่า กนฮัดกนหน (คนกดา)
กดม	- กัม (หมายถึง กดมยาวอย่างทรงกระบอกร ไม่ใช้กดมแบน)
กตบ	- กม
กตอง	- กอ
กตอง	- ก้อง (แปลว่า ปั่น)
กตอน	- กอน (คือ กตอน ไม่เครื่องบนบนหลังคา)
กตอย	- ไทกอย (ไทยเมา)
เกลื่อ	- เกอ
กตวย	- ไก๊ (เสียงครึ่งโอ ครึ่งอว)
กตวง	- ไก้ง ไก้งไม้ คือ ไพร้งไม้
กตั่ว	- ไก่ ไก่หย่า คือ น้บถีย่าเกรง

ข. เลี่ยงควบกล้ำที่มีปรากฏในคำไทยภาคกลาง แต่หายไปในการไทยถิ่นต่างๆ
(ตัวอย่างที่ไม่ได้กำหนดถิ่น เป็นภาษาไทยใหญ่โดยเฉพาะชนชาติ หากเป็นภาษาถิ่นอื่น
จะมีอักษรย่อกำกับไว้)

ก ^ข ณ	- ก ^ข ณ (ใช้กับเจอ-อ คือ ก ^ข ณใจ ^ข ก ^ข ม)
ก ⁺ ถาง	- ก ⁺ ถาง
ก ⁺ ถ่าว	- ก ⁺ ถ่าว (ใช้สำหรับก ⁺ ถ่าววาจาอธิษฐานหรือบนบานศาลกล่าว)
ก ⁺ ถาย	- ก ⁺ ถาย (เช่น ภาษาเขียงตุง หมอ ⁺ ก ⁺ นัง ⁺ ถาย คือดอกนาง ⁺ ก ⁺ ถาย ได้แก่ ดอกก ⁺ ถายไม้)
ก ⁺ ถา	- ก ⁺ ถา (ท. ขาว ก ⁺ น ⁺ ก ⁺ น ⁺ ถา ⁺ น คือ คน ⁺ ก ⁺ ถา)
ก ^ข ถิบ	- ก ^ข ถิบ (ใช้สำหรับก ^ข ถิบหอมก ^ข ถิบ ^ข ด ^ข ม และก ^ข ถิบดอก ^ข ไม้)
ก ^ข ถิด ^ข เกด ^ข อก	- ก ^ข ถิด ^ข เกด ^ข อก
ก ^ข ถิด	- ก ^ข ถิด
ก ^ข ถือบ	- ก ^ข ถือบ
ก ^ข ถั่ง	- ก ^ข ถั่ง (ก ^ข ถั่ง ^ข เค็ด คือ ก ^ข ถั่ง ^ข ท่า บางถิ่นใช้ เค็ด ^ข ก ^ข ถั่ง)
ก ^ข ถั่ว	- ก ^ข ถั่ว ในคำ ข ^ข ก ^ข ถั่ว ^ข น ⁺ ถา ⁺ น แต่เดิมน ⁺ ใช้ว่า ก ^ข น ⁺ ถั่ว ^ข ก ^ข ถั่ว ^ข น ⁺ ถา ⁺ น (คน ⁺ ก ⁺ ถา)
ก ^ข ถม	- ก ^ข ถม (หมายถึง ก ^ข ถมยาวอย่างทรงกระบอก ไม่ใช่ก ^ข ถมแบน)
ก ^ข ถบ	- ก ^ข ถบ
ก ^ข ถอง	- ก ^ข ถอง
ก ^ข ถ้อง	- ก ^ข ถ้อง (แปลว่า ปั่น)
ก ^ข ถอน	- ก ^ข ถอน (คือ ก ^ข ถอน ไม่เครื่องบนบนหลังคา)
ก ^ข ถอย	- ไท ^ข ก ^ข ถอย (ไทยเมา)
ก ^ข ถือ	- ก ^ข ถือ
ก ^ข ถวย	- ไท ^ข ก ^ข ถวย (เสียง ^ข กร ^ข ง ^ข โอ ^ข กร ^ข ง ^ข อ ^ข ว)
ก ^ข ถวง	- ไท ^ข ก ^ข ถวง ไท ^ข ก ^ข ถวง ^ข ไม้ คือ ไท ^ข กร ^ข ง ^ข ไม้
ก ^ข ถั่ว	- ไท ^ข ก ^ข ถั่ว ไท ^ข ก ^ข ถั่ว ^ข ยา คือ น ⁺ บ ⁺ ถั่ว ^ข ยา ⁺ กร ^ข ง

เกดยง

- เก้ง (คือต้นหญ้าอ่อนๆ หรือไม้แรกผลิหน่อขึ้นมาให้เห็น มีใช้
ในภาษิตที่ว่า กว่ายเท่ามกกันเก้งหนุ่ม คือควายเฒ่าชอบกิน
หญ้าอ่อน)

เกดยง

- เก้ง (มักใช้คู่กับคำว่า บัด เช่น บัดเก้ง คือ กวาดเกดยง ไม่มีผง
หรือฝุ่นละอองให้เห็น)

เกดยง

- กัด

เกด้า

- เก้า (ใช้ในคำ ม้วยเก้า หรือเก้านโ)

ไกด์

- เกอ-อ (คำดี)

ไกด

- ไก่

กาดาน

- กาน

กาดาด

- กาด

ชไคด

- ไค

กดอน

- ค้อน (เขว ค้อน คือฟันโยก)

กคอง

- กอ

กค

- ก (หมอกก คือ ดอกไม้บาน)

กคุ่ม

- กุ่ม (หมอกกุ่ม คือ หมอกดอนเข้า ที่ทำให้คุ่มคคุ่ม)

กคุ่ม

- กุ่ม

ปลาย

- ปาย (หมายไต้ทั้ง ปลาย และกว่า เช่นด้ามบีปลาย)

ปค

- ปัว (บางถิ่นออกเสียงเป็น เปัว)

ปค

- ปัง

ปค

- ปด

ปค

- ปน (คือ พค กคบ เอาข้างในออกข้างนอก)

เปลว

- เปัว (บางแห่งใช้ ดินไฟ ในความว่า เปลวไฟ)

แปลง

- แปลง (ไทยเมา) ใช้สำหรับที่ดิน

ปค

- ปด (หมายไต้ทั้ง ทำให้หดรอม และ ทำให้หลุดจากที่)

ปลง	- ปั่ง (บางถิ่นออกเสียง ปั่ง ใช้ในความ ปั่งหม้อ ปั่งหาบ (จากบ่า) ปั่งอะมิ่ง (ออกคำตั้ง) เป็นราชาศัพท์)
ปลั่ง	- ปั่ง
ปลอม	- ป้อม (หมายถึง ช้อน แต่ป้อมโต บางทีหมายถึง เปลี่ยนแปลง ตัวเองให้เข้ากับธรรมชาติ เช่นหม่ง (ตัวบุง) ป้อมโต เป็นต้น)
ปล่อย	- ป้อย
ปลวก	- ปีก
เปลื่อย	- โป้ย
เปลือก	- เป็ก
เปล้า	- เป้า (เช่นเป้า คือ บ้านว่าง)
นกเปล้า	- นกเป้า (นกพิราบชนิดหนึ่งตัวสีเขียว ออกเหลือง)
เพ็ญ	- เพ็
กราย	- กาย (เข้าไปใกล้)
ครึ่ง	- คึง
ครา (ครึ่ง)	- ค้า (ไทยเมา)
ควาบ	- คาบ
ควาน	- ค่าน
ควาง	- ค้าง
ครึ่ง	- คึง
แคว	- เค
ควก	- คก
คว่อง	- เคง
ใคร	- ไค้ (ภาษาคำตี้ใช้ เชื้อ-อ)
หญ้าแพรก	- ยาแพด
ตะไคร้	- เต้าไค้
พราก	- พาก หรือ ผาด แปลว่า แยก แยกจากกัน

พราง	- พ้าง (มีใช้ในวรรณคดีของชาวยุวนาน)
กะพริบตา	- แฝบตา
พริก	- หมากพิต (ซานใต้) หมากเผ็ด (ไทยเมา)
แพรว	- เพ็ (พม่าออกเสียง เพ็ ไม่ทราบจะเป็นคำไทยแท้หรือไม่)
พร้อม	- พ้อม (พ้อมกัน หรือ อ้อมล้อมพ้อมกัน คือตกลงปลงใจด้วยกัน รวมแรงกัน)
แกว่ง	- แก่ง
กว้าง	- ก้าง (ค.ต.)
กว้าง	- ก้าง (ค.ต.)
ขวาง	- ขาง (ค.ต.)
ควาย	- ค่าย (ค.ต.)
ความ	- คาม (ค.ต.)

ค. เสียงควบกล้ำกลายไปในลักษณะอื่นที่ทำให้ออกเสียงได้สะดวกขึ้น ได้แก่

๑. มีเสียงสระแทรกอยู่ระหว่างพยัญชนะควบกล้ำ ทำให้คำเสียงไม่ได้สนิทใน
ภาษาถิ่นบางถิ่น เช่น

พลาด

- ปะลาด เช่น ต้มปะลาด แต่ในพจนานุกรมตร. คุชิง ที่บันทึกไว้เมื่อ ๘๐ ปีที่แล้วว่า เขียนเป็น ปรวัด ซึ่งเชื่อว่าเสียงในสมัยนั้นคงเป็นเช่นตัวเขียน แต่ก็มีบางคำที่บันทึกไว้แต่ในสมัยนั้นว่าออกเสียงได้ทั้งเสียงควบกล้ำ เช่น กรัด กรัง หรือ กะรัด กะดัด หรือ กะหรง กะหลัง อันเป็นเสียงที่มีสระเข้ามาแทรกแยกเสียงพยัญชนะออกเป็นสองเสียง ไม่ออกเสียงควบกล้ำไปพร้อมกัน คำเช่นนี้มีอยู่หลายคำในภาษาภาคเหนือ ดังที่ปรากฏในหนังสือหลักภาษาไทยภาคพายัพของพระธรรมราชาธิบดี บางคำในปัจจุบันไม่ได้ออกเช่นนั้น

เกลียด	- กิเลียด (แทรกเลียดอิ คงจะกลายเป็นขเลียดในภายหลัง อันหมายความว่า น่ารังเกียจ)
กดัด	- กระดัด (ไม่กระดัด คือ ไม่กดัด)
คลุม	- คละม
โคดง	- คะดง
คด้อง	- คระด้อง (ด้ายคระด้อง คือ ด้ายด้อย)
เกราะ	- กระดอ (อีसान)

๒. พยัญชนะเสียงเบา (ได้แก่ ก. จ. ต. ป. หรือ ค. ช. ท. พ.) มี ร. ล. ควบ
กลายเป็นเสียงหนัก (ข. ฉ. ถ. ผ.) ในบางถิ่น เช่น

กร - ข. ได้แก่	กรอบ	- ขอบ (น.)
	กรอบแกรบ	- คอบแคบ
	ข้าวเกรียบ	- ข้าวแคบ
	เกรียม	- แค้ม (ท. ชาว ไช้ แซ่ม)
	กรับ	- ไม่ซี่คับ
	นอนกรน	- นอนชน
	ตะแกรง	- ชึง (ท.ญ.) เเชิง (น.)
	กรง	- ชง (น.)
	นกกระเรียน	- นกเขียน (น.)
	โกรธ	- โชด น. (คำบาลีสันสกฤต บางคำเปลี่ยนเสียงไปตามนี้ด้วยก็มี)
	กรุณา	- ชุณา (น.)
	มะกรูด	- มะชูต (น.)
	กดัด	- คัด (ท.ญ.) ไม่คัดไห (ไม้ขัดหัว) คือ ปีนปักผม
	ชกตาก	- ชชาก (น.)
{ ปร ปล - ผ.	ปราสาท	- ผาสาท (อีสาน)
	โปรด	- โผด (อีสาน)

	เปรต	-	เผต ผีเผต (ท.ญ.)
	เปราะ (ร่อน)	-	ผ้อย (น. และ ท.ญ.)
	ไปรย	-	ผุย (น.)
	ปลอก	-	ผอก (น. ท.ญ.)
	ปลุก	-	ผูก (ท.ญ. ใช้เฉพาะปลุกต้นไม้ ถ้าปลุกเรือน ใช้ ปัก หมายถึง ยกลง)
ตร - ถ.	ตรา	-	ถา (น.)
	ไมตรี	-	ไมถี (น.)
	ตรู	-	ถู (น. คือนุ่งขาว)
กร - ถ.	กรองน้ำ	-	ถองน้ำ (ท.ญ.)
	กรอกน้ำ	-	ถอกน้ำ (น.)
	ถูกระตาส	-	ถูกระตาส (น.)

๓. พยัญชนะเสียงเบาหายไป เหลือแต่เสียง ร. ล. ว. ที่มาควบกล้ำ ได้แก่

{	กว - ว.	เช่น ไกว	-	เว (ต.)
		แกว่ง	-	วง เช่น วงจิ้งจก คือแกว่งจิ้งจก (ไทยขาวและ คำดี)
		กว่า	-	ว้า (ต.)
		ขวัญ	-	หวน (ภูไท)
	คว - ว.	เช่น ควาย	-	ว้าย (ไทยย้อย)
	ปล - ล.	เช่น ปลาย (=กว่า)	-	ล้าย (ไทยขาว เช่น ดองขบล้าย คือ ดองขบกว่า)
	กล - ล.	เช่น กลม	-	ลอม (คำดี มะพิดลอม คือ พริกไทย)
		กลืน	-	ลื่น (น.)

๔. เสียงพยัญชนะเดิมทั้งพยัญชนะเสียงเบาและ ร. ที่มาควบหายไป กลายเป็นเสียง ห. ฮ. อันเป็นเสียงแทนของ ร. นั้น ได้แก่

ปร - ฮ.	เช่น ไปรย	-	ไฮ้ย (อีสาน และ เหนือ คำนี้อาจจะมาจากคำ โรย ก็เป็นไปได้)
กร - ฮ.	เช่น มะกรูด	-	มัทกรูด (อีสาน)
	ตะแกรง	-	เหิง (ภูไท)

ภาษาและหนังสือ

ไคว่ - จ้า (ท.ขาว)
 ตะไคว่ - ห่อมเจือ-อ. (ท.ขาว)
 คร้าน - จ้าน (ท.ขาว ใช้ในความว่า เปื้อ เช่น หลี่จ้าน คือ น้าเปื้อ)
 คราม - จ้าม (ท.ขาว)
 กรง - โจ้ง (ท.ขาว โจ้งไก่ คือ กรงไก่)

คว - ผ.พ.

คว้น - พัน (ท.ญ.)
 ควาน - พาน (ท.เมา)
 แควน - แพน (ท.ญ.)
 ขวัญ - ผัน (ท.ญ. บางถิ่น)

ส่วนที่ตรงกันข้ามคือถิ่นได้ออกเสียง ผ.พ. เป็น ขว เช่น ข้างฝา เป็น ข้างขวา
 และถิ่นเหนือออกเสียง ต. เป็น ขว เช่น ด้าย เป็น ขว้าย

กล - อ. เช่น กลิ่น - อิ่น (ท.ญ.)
 แกลัม - แอ้ม (ท.ญ.)
 กัดงเกิดอก - อึงเอิก (ท.เมา)

๒. กลายเป็นเสียงสระ (เฉพาะคำที่มี อ. ควบ) ดังนคือ

ก. กลายเป็นเสียง อัว เช่น

กวัก - กวก (อีสาน)
 ขวา - ขัว (อีสาน)
 ความ - ควม (อีสาน)
 กว้าง - ก้วง (อีสาน)

ข. กลายเป็นเสียง ออ เช่น

ขวัญ - ค้อน (คำตี้) ขอน (ท.ญ. บางถิ่น ที่ใช้ ข้วน ก็มี ผัน ก็มี)
 คว้น - ค้อน (คำตี้ และไทยขาว) ก้อน (ท.ญ. ที่ใช้ ก็น ก็มี)
 ควัก - ค็อก (ท.ญ.)
 คว่า - ค่อม (ท.ญ.)

